

3467 Sayılı „Yüksek Mühendis ve Teknik Okulları Mezunlarının Mecburî Hizmetlerine Dair Kanun”un 1., 4., 5., 6., ve 7. Maddeleri Anayasaya Aykırıdır.

A) GİRİŞ

Bu yazımızda, mecburî hizmetli mühendisler tarafından yakından bilinen 3467 sayılı, kanunun bazı maddelerinin anayasa muvacehesindeki durumunu inceliyeceğiz. Mezkûr kanunun tazyiki altında bulunan meslekdaşların miktarı pek az kalmış olmakla beraber, konunun incelenmesinde Kamu düzeni bakımından da fayda vardır.

Bilindiği üzere yeni anayasamız, anayasaya aykırılık dermeyanını şartlara bağlamıştır. Yani, herkes, her istediği zaman böyle bir iddiada bulunmaya ehil sayılmamıştır. Anayasanın 151. maddesine göre, genel olarak fertler, bir dava sebebiyle mahkemeye düştükleri zaman böyle bir iddia dermeyanına, mezûn kılınmışlardır. Bu halde dahi, mahkemece, «iddianın ciddi olduğu kanısına varılması halinde» konu, anayasa mahkemesine intikal ettirilecektir. Maamafih bîdayet mahkemeleri, iddiayı ciddi görmezse, «iddianın, temyiz mercince esas hükümle birlikte karara bağlanacağı» da anayasada derpiş edilmiş olduğundan, bu gibi iddiaların lâyiķi ile inceleneyeceği muhakkaktır. Esasen, anayasaya aykırılık hali, Kamu düzeni ile ilgili addolunmuş olup, bu hususun mahkemelerce re’sen dahi nazarı itibare alınabileceği anayasanın 151. maddesi iktizasından ise de, tatbikatta, bu imkânın harekete getirilmesinde daha ziyade tarafların iddia ve taleplerinin rol oynayacağı izahtan varedir.

Bu yazımızda, 3467 sayılı Kanunun muhtelif maddelerinin anayasa muvacehesinde mücerret kriterini yapacağımızdan ilgili meslekdaşlar, takip zımında mahkemeye düştükleri takdirde, kendilerine tabiki istenen maddeler hangileri ise, onlara karşı bu itirazları serdedebileceklerdir. Yani etüdümüz tamamen mücerret mahiyette olduğundan ilgililer, kendi hâdiselerine göre müşahhas hale sokabileceklerdir.

Yazan :

Mustafa Kemal ÖZKÖK
(Hukukçu - Yük. Mühendis)



Şunu da önemle belirtelim ki, maksadımız, meslekdaşlarımızın Anayasa teminatı altında bulunan haklarını savunmaktan ve Anayasaya aykırı kanunların derlenip düzeltilmesi faaliyetlerinde çalışan komisyonların dikkat nazarına konuyu sunmaktan ibarettir.

B) ANAYASAYA AYKIRILIK AYKIRI MADDELER

3467 sayılı «Yüksek Mühendis ve Teknik Okulları mezunlarının mecburî hizmetlerine dair Kanun»un 1., 4., 5., 6., ve 7. maddeleri anayasaya aykırıdır. Şöyleki :

(NOT : Evveleminde, terim bakımından şu hususu açıklamak yerinde olur : Kanunda adı geçen okullar, kanunun ısdar tarihi olan 1938 de, Nafia Vekâletine bağlı idi. Bilâhare 4121 sayılı kanunla Maarif Vekâletine devrolundu. En son olarak ta, 12.7.1944 tarihinde 4619 Sayılı Kanunla, «bütün hak ve vecibelerle birlikte İstanbul Teknik Üniversitesi haline kalbedildiği» cihetle, kanundaki «Yüksek Mühendis ve Teknik Okulları» tabiri, «İstanbul Teknik Üniversitesi» ile aynı manadadır. Esasen, mezkûr 4619 sayılı kanunun 1. maddesi de bu hususu bu şekilde açıklamıştır.)

I) 3467 sayılı kanunun 1. maddesi Şudur :

«Madde 1 —. Devlet hesabına olmak üzere

A) Yüksek mühendis okulunda tahsillerini bitirenler 8 sene

B) Teknik okulunda tahsillerini bitirenler 6 sene

C) Ecnebî memleketlerde Nafia Vekâleti hesabına tahsillerini ve stajlarını bitirenler, mecburî hizmetleri varsa buna ilâve edilmek üzere tahsil ve staj müddetlerinin 2 misli müddetle meslek ve ihtisasları dahilinde Nafia Vekâleti

teşkilâtında veya Nafia Vekâletinin muvafakatiyle diğer devair ve müessesatla belediyelerde hizmete mecburdurlar.»

Bu madde anayasanın 10.11., 12/2., 41/2., 42/3., 42/4., ve 50/3. maddelerine aykırıdır. Şöyleki :

Bilindiği üzere, anayasaya aykırılık 2 halde tezahür edebilmekte-dir :

a) Anayasada lâfzen ifadesini bulmuş bir hükme aykırılık,

b) Anayasaya in’ikâs etmiş bir prensipte, demokratik hukuk esaslarına aykırılık.

Herhangi bir kanunun, «anti-demokratik olmakla beraber her zaman anayasaya aykırı sayılması icap etmeyeceği» tabiidir. Zirâ, demokratiklik, mesnedini, tabii ve aklî hukuk prensiplerinden alan mücerret ve üniversal bir mefhum olmak itibarile, mevzû ve müsbet bir şekilde tedvin olunarak mer’i-yete konmuş müşahhas bir anayasaya uygunluk meselesinden daha geniş bir sahaya şâmilidir. Bu sebeple, her antidemokratik kanunun, «mer’i bir anayasaya muhakkak aykırı olması icap etmeyeceği» malumdur.

Ancak, anayasamız bu hususu da öngörmüştür. Şöyleki :

Devletin ve millî varlığımızın beka şartının ve kamu düzeninin zarûretleri icabı sebebiyle, bazı mevzularda «kaydı ihtirazi» şeklinde istisnalar koyarak, işbu istinaî hususun ayır bir «kanunla düzenleneceği» ni açıkça beyan etmiştir. Binaenaleyh münhasıran bu hususlara müteallik «düzenlenecek kanun» un, sadece «anayasaya aykırı olmaması» bahis konusu olacak, ve fakat aynı zamanda demokratik olması icap etmeyebilecektir.

Diğer taraftan, anayasada, «kanunla düzenleneceği» derpiş olunan herhangi bir hususun, her zaman, kamu düzeni ve devletin beka şartı ile yakından ilgili mevzulardan mâdüt olmadığı da muhakkak olduğundan, bu gibi mevzularda Ana-

Yasa Koyucu; «bu husus **demokratik esaslara uygun olarak** kanunla düzenlenir» demektir.

Görülüyorki, anayasa koyucu, hangi mevzuların «demokratik esaslara da uygun olarak kanunla düzenleneceğini» hangi mevzuların da «demokratik esaslara riayet şartı aranmaksızın» sadece anayasaya uygun şekilde, «kanunla düzenleneceğini» belirtmiştir. Gerçekten menur yatını ve askerlik meseleleri gibi hususların dahi, demokratik esaslara tedvini (bazı ecnebi memleketlerde mümkün görülmüş olmakla beraber) bizde haklı olarak uygun görülmemiştir. Bu sebeple, meselâ 60. maddede, «askerlik yükümü kanunla düzenlenir» demekle iktifa olunmuş, Düzenlenecek işbu kanunun demokratik esaslara da uygun olması şart kılınmamıştır. Keza, 118. maddede, memur teminatı zımında, «memurlarla ilgili disiplin kararlarının, yargı mercileri denetimi dışında bırakılamıyacağı» belirtilerek demokratik esasa hümet edilmişse de, maddenin son fıkrasında «askerî kişiler hakkındaki hükümler saklıdır» denilerek bu hususta antidemokratik olabilirliği imkânı derpiş olunmuştur. Keza, 125. maddede ele alınan «Kanunsuz emir» mevzuunda, son fıkrada, «askerî hizmetlerin görülmesi ve acele hallerde kamu düzeni ve kamu güvenliğinin korunması için kanunla gösterilen istisnalar saklıdır» denmiş, ve işbu «kanunî istisna»nın demokratik şekilde tedvini (bizzarûr) şart kılınmamıştır. Keza, 123. maddede ele alınan, «olağan üstü haller» zımında; «olağanüstü hallerde vatandaşlar için konulabilecek para, mal, ve çalışma yükümleri ile bu hallerin ilânı, yürütülmesi ve kaldırılması ile ilgili usuller Kanunla düzenlenir» denmiş olup, düzenlenecek işbu kanunun demokratik olması, (bizzarûr) şart kılınmamıştır.

Keza, 138. maddede, son fıkrada: «askerî yargı organlarının kuruluşu, işleyişi, askerî hâkimlerin özlük işleri, mahkemelerin bağımsızlığı, hâkimlik teminatı ve **askerlik hizmetinin gereklerine göre, özel kanunla düzenlenir**» denmiş olup işbu özel kanunun dahi demokratik şekilde düzenlenmesi (bizzarûr) şart kılınmamıştır.

Bu misallere anayasada pek çok rastlanır. Görülüyorki, bilhasa askerlik mevzuunda olmak üzere,

kamu düzeni ve Devletin beka şartı ile direkt olarak ilgili hususlarda, düzenlenecek kanunların sadece anayasaya uygun olması ile iktifa olunmuş demokratik esaslara da uygun olması şart kılınmamıştır. Gerçekten bu bir zarurettir; aksi, devlet nizamını bozar ve anarşiye yol açabilir.

Diğer taraftan, «Kanunla düzenlenmesi» derpiş olunan diğer birçok mevzularda, anayasa koyucu, «**Demokratik esaslara uygun KANUNLA DÜZENLENİR**» demiştir. Yani böylece, bu gibi mevzularda, hem anayasaya uymayı, hem de demokratik olmayı emretmiştir. Başka bir ifadeyle; bu gibi mevzularda, hem anayasaya aykırılığı, hem de antidemokratikliği men etmiştir. Anayasa Koyucunun, bu mevzuları, Kamu düzeni ve devletin beka şartı ile yakından ilgili görmemiş olduğu, (veyahut bu mevzuların demokratik şekilde düzenlenmesini, bilâkis kamu düzenine ve devletin beka şartına daha uygun düşeceğini kabul etmiş olduğu) izahtan varestedir. Meselâ 42. maddenin 2. fıkrasında; angarya yasaktır» denmiş ve 3. fıkrasında da, «memleketin ihtiyaçlarının zorunlu kıldığı alanlarda vatandaşlık ödevi niteliği olan beden veya fikir çalışmalarının şekil ve şartları, **demokratik esaslara uygun olarak kanunla düzenlenir**» denmiştir. Yani kanun koyucu, böyle bir kanunun, **demokratik şekilde düzenlenmesinde** kamu düzeni bakımından mahzur görmemiş, bilâkis fayda mülâhaza ederek «demokratik şekilde düzenlenmesini» emretmiştir. Keza 57. maddenin 3. fıkrasında, «partilerin iç çalışmaları, faaliyetleri, anayasa mahkemesine ne suretle hesap verecekleri ve bu mahkemece malî denetimlerin nasıl yapılacağı, **demokratik esaslara uygun olarak kanunla düzenlenir**» denmiştir.

Hattâ, anayasa koyucu, bazı tüzüklerin dahi, demokratik olarak düzenlenmesini şart kılmıştır. Meselâ 46. maddede, «Sendika ve Sendika birliklerinin tüzükleri, yönetim ve işleyişleri **demokratik esaslara** aykırı olamaz» denmiştir.

Bu misallere de anayasada pek çok rastlanır.

Görülüyor ki, anayasa koyucu, hangi hususlarda, (anayasaya uygun olmak şartı ile beraber) ayrı-

ca «demokratik olma» şartını da istediğini belirtmiştir. Esasen, anayasanın 2. maddesi, devletin şeklini, «demokratik hukuk devleti» olarak tarif etmiş bulunduğundan, herhangi bir mevzuun kanunla düzenlenmesinde, **demokratik şekilde düzenlemek** zaten asıldır. Buna rağmen, maddelerde tekrar edilerek «demokratik şekilde düzenleneceği» derpiş olunmaktadır. Demokratik olmaksızın düzenlemek, ancak, anayasada ön görülmüş bulunan hususlara münhasırdır. Esasen bu hususlar, devlet hâkimiyetinin ve kamu düzeninin beka şartı ile ilgili olmak itibarıyla bir zarurettir.

Şimdi bu izahların ışığı altında mevzuumuza gelelim :

Anayasada, mühendislik mesleği ile ilgili ve mühendislik hizmetleri gibi (devletin temşiyet fonksiyonu zımındaki) faaliyetlerin, «demokratik esaslara uygun olmaksızın» kanunla düzenlenebileceği derpiş olunmuş değildir. Esasen, amme hukuku ve idare hukukunda da bilindiği üzere, devletin temşiyet fonksiyonunun, devletin hâkimiyeti ve kamu düzeninin beka şartı gibi meselelerle bir ilgisiz bulunmadığı malumdur. Bu sebeple, mühendislik mesleğinin ve mühendislik hizmetlerinin düzenlenmesinde demokratik yoldan ayrılmaya, idare hukuku ve anayasa hukuku yönlerinden hukuken de mesâğ olamaz. Bu husus, nitekim, anayasanın 41. maddesinde lâfzen de ifade edilmiş olup, «iktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmanın **demokratik yollarla** gerçekleştirilmesi» derpiş olunmuştur. Keza, 42. maddenin son fıkrasında belirtildiği üzere; «memleket ihtiyaçlarının zorunlu kıldığı alanlarda vatandaşlık ödevi niteliği olan beden ve fikir çalışmalarının şekil ve şartları, **demokratik esaslara uygun olarak kanunla düzenlenir**»

Şu hale göre, «iktisadî kalkınmanın demokratik yollarla gerçekleştirilmesi» mecburiyeti, (askerlikle ilgili hususlar hariç) meslekler arasında imtiyaz veya angarya durumu yaratamaz. Anayasa, mühendislik mesleği ve mühendislik hizmetleri zımında Antidemokratik esaslar konabileceğini vaz'etmiş değildir. Ve hele bizzat mühendislik camiası içindekilerden bir kısmına hafif, diğer bir kısmına ağır mükellefiyetler tahmiline

42. maddenin son fıkrası da mani-
dir. Zira, ortada, «Vatandaşlık öde-
vi niteliği olan beden veya fikir
çalışması zarureti» mevcutsa, bun-
ların «şekli ve şartlarının **demok-
ratik esaslara uygun olarak** ka-
nunla düzenlenmesi» icap eder.

Binaenaleyh, devletten aynı şe-
kil ve aynı derecede müstefit ol-
muş öğrencilerin bilahare, (yap-
tıkları hizmetin kamu düzeni ve
devletin beka şartları ile hiçbir il-
gişi olmasına rağmen) farklı
muamelelere maruz kalması ve bu
muamelelerin ayrı mesleklerde ol-
duğu gibi bizzat mühendisler ara-
sında da mevcut olması anayasa-
nın 12. ci maddesindeki eşitlik
prensibine ve 42. maddesindeki an-
gariyayı reddeden esasına açıkça ay-
kırı olur. Öte yandan, anayasada,
bu hususların «**demokratik esasla-
ra** uygun olarak kanunla düzenle-
neceği» derpiş olunmuş bulunduğu
halde, antidemokratik şekilde mü-
kellefiyet tahmili demokratik hu-
kuk prensiplerine aykırı olmak iti-
barile de anayasaya aykırıdır.

Yani anayasaya aykırılık her
iki hali ile de tezahür etmektedir.

Gerçekten 22.8.1951 tarih ve
351 No. lu «Yüksek öğrenim Kredi
ve Yurtlar Kurumu Kanunu» bu
gibi eşitsizliklere yer vermemek
için her öğrenciye faizsiz olarak
kredi vermekte ve tahsilin ikmalini
müteakip uzun bir müddet için-
de (gene para olarak) taksitle te-
diyesini talep etmekte, yani, ya-
pılan tahsil nev'ine göre ayrı ayrı
mükellefiyet tahmiline tevessül et-
meyerek, herkesten, borçlu bulun-
duğu paranın sadece kendisini tale-
p etmektedir. Gerçekten, muay-
yen bir para borcunun, borçlunun
tahsil nevine binaen, değişik neti-
celer tevhit etmesine hukuken de
imkân yoktur.

Nitekim, anayasada, bu husus-
ların «demokratik esaslara uygun
olarak düzenlenmesi» emredilmiş
olması sebebiyledir ki, yurdun bir-
çok bölgelerindeki eczacı ve dok-
tor ihtiyacına rağmen (ve üstelik
bu gibi sağlık hizmetlerinin, diğer
temişiyet faaliyetlerine nisbetle ka-
mu düzeni ile ilgili sayılabilmesi
dahi mümkün olduğu halde) doktor
ve eczacılara sert ve antidemok-
ratik mükellefiyet yükleme yoluna
gidilmemekte onları tatmin ede-
cek imkânlar derpişiyle, rızâi su-
rette bu hizmetlerin sağlanmasına
çalışılmaktadır.

Şu hale göre, anayasanın 12/2.
maddesinde; «hiçbir kişiye, aileye,
zümreye veya sınıfa imtiyaz tanı-
namaz» ve 42/3. maddesinde «an-
gariya yasaktır» denmiş olduğu hal-
de, eşitsizlik yapılmış olmakta ve-
ya diğer bir zümreye angariya tah-
mil olunmaktadır. Zira, Devlet,,
aynı miktar ve vasıfta nimet ile
faydalandığı öğrencilerden bir
kısımını ağır surette mükellefiyet-
lere rapetmektedir. Yani, meselâ,
aynı müddetle ve aynı şartlar al-
tında işe ve ibate ettiği veya sey-
yanen 100 er lira burs verdiği öğ-
rencilerden mühendis çıkanlara 8
sene mecburi hizmet mükellefiyeti
yüklerken, doktor çıkanlara 4 se-
ne, eczacı çıkanlara ise 3 sene mec-
buri hizmet mükellefiyeti yük-
lemektedir.

Bu hâli, «iktisadî veya içtimai
bakımdan zayıf kalmış bölgelere
veya mesleklere yapılan ve devle-
tin siyasi tasarrufları meyanında
görülen» yardımlara benzetmeye
imkân yoktur. Çünkü burada dev-
let, «100 lira burs veya işe ibate»
şeklinde mücerret bir nimet arzedi-
yor. İmtihani kazanan, şahsen zen-
gin bir öğrenci de olsa bu nimete
müstahak oluyor. Yani devlet, ön-
celeri, bu öğrencinin ne şahsı ne de
yaptığı tahsil ile ilgili olmayıp mü-
tesaviyen nimet arzettiğidir. Bi-
naenaleyh, mezuniyetten sonra, ya-
pılmış olan tahsil ile ilgili netice-
ler çıkarmak açıkça eşitsizlik olur.
Zira, bu hal, ya bir zümreye imti-
yaz tanımak, yahutta diğer zümreye
angariya yüklemek mahiyetindedir.
Esasen, eğer iktisadî veya içtimai
bakımdan zayıf kalmış bölge ve
mesleklere devletin siyasi tasarruf-
ları meyanında görülecek cinsten
bir yardım burada bahis konusu ol-
muş olsa, bunun, herhalde doktor-
lara ve eczacılara yapılması icap
etmeyeceği, bâhusus, memleketin,
doktor ve eczacıya ihtiyacı her-
keşce malûm iken, onların mecbu-
rî hizmet müddetlerinin bu dere-
cede kısa tutulmaması gerekeceği
izahtan varestedir.

Gerçekten 2000 sayılı (1932 se-
nesinden itibaren Tıp Fakültesin-
den neş'et edecek tabiplerin mec-
buri hizmetlerinin lağı ve leyli tıp
talebe yurduna alınan tıp talebe-
sinin tabî olacakları mecburi hiz-
metler hakkında kanun) unı 2.
maddesi doktorlar için bu müddeti
4 sene olarak göstermiştir. Keza
3989 sayılı ek kanunun 2. maddesi

de eczacılar için bu müddetin 3
seneyi geçmiyeceğini tasrih etmiş-
tir.

Görülüyor ki, 6 senelik tıp tah-
silini meccanî olarak bitiren dok-
torlar 4 sene ve keza 4 senelik ec-
zacılık tahsilini meccanî olarak bi-
tiren eczacılar 3 sene mecburi hiz-
mete tâbi olurken, yüksek mühen-
disler için 5 senelik tahsile binaen
8 senelik ve mühendisler için 4
senelik tahsile binaen 6 senelik
mecburi hizmet tahmil eden 3467
sayılı kanunun 1. maddesi anayasa-
nın 12/2 maddesindeki eşitlik pren-
sibine ve keza 42/3. maddesindeki
angariyayı red eden esasına aykırı
olduğu gibi, zaten bu hususlarını
demokratik şekilde düzenlenmesi
ni emreden 41/2 ve 42/4. maddelerine
de aykırıdır.

Meselenin daha garip bir te-
cellisi de şudur :

Bilindiği üzere 3467 sayılı ka-
nunun ısdar olunduğu 4.7.1938 ta-
rihinde, yurdumuzda, teknik ele-
man yetiştiren mektepler, sadece
İstanbuldaki Yüksek Mühendis oku-
lu ile Yıldızdaki Teknik okulu
dan ibaret bulunduğu ve bu il-
mektepe te, Nafia Vekâletine bağ-
bulunmakta olduğu için mezkûr ka-
nunun maddeleri bu şekilde tâdacı
surette «Yüksek Mühendis ve Tel-
nik okulları» ndan bahsetmiş
Hattâ, o sıralarda, mühendislik d-
nincede, akla sadece «Nafia mühe-
disliği» geldiği için, memleke-
timizde mühendislik formasyonu il-
münhasıran Nafia Vekâletinin
gülenmesi düşünülmüş ve bu s-
beple de gerek yüksek mühend-
ve teknik okullarından ve gerek
ecnebi memleketlerden mezun ol-
mecburi hizmetli mühendislerin e-
vel emirde Nafia Vekâleti teşki-
tinde çalışmaları veya onun muv-
fakatı şartile diğer müesseseler
çalışabilmeleri maddelere vaz'ol-
muştu.

Halbuki şimdi, arada geçen
senelik müddet, şu garip neticel-
döğurmaktadır :

Yurdumuzda birçok teknik ol-
ve teknik üniversiteler açılmış
açılmaktadır. Üstelik, İmar Bak-
lığı ve Sanayi Bakanlığı gibi (1
çok teknik eleman istihdam ed-
yeni bakanlıkların kurulmuş ol-
sı ve Ulaştırma Bakanlığının i-
yaçlarının artması ve bundan ba-
gerek birçok teknik müessese
teşekküllerin ihdas olunması

çerçeside eskiden Nafia Vekâleti içinde birer şube müdürlüğü veya resmîlik şeklinde oldukları halde işlemlerin çoğalmasına hükûmî şahsiyetli Umum Müdürlükler haline inkılâb den müesseselerin doğması gibi teknik eleman talebini artıran birçok sebeplerle, hem ecnebî memleketlerden hem de yurdumuzdaki diğer teknik mektep ve müesseselerden birçok mühendis mezun olmaktadır. Bunların da birçoğu, yurtdışında adı geçen bakanlıklar ve müesseseler hesabına okuyup mezun olmaktadır.

3467 sayılı kanun, münhasıran yüksek mühendis ve teknik okulları,» (yani yeni ismi ile İstanbul Teknik Üniversitesini) istihdaf etmiş olduğundan, bunun dışındaki müesseselerden mezun olan mühendisler 3467 sayılı kanuna tâbi olmamaktadırlar. Keza, ecnebî memleketlerde, (Nafia Vekâleti hesabına olmamak üzere) herhangi bir bakanlık hesabına (meselâ, Ticaret Bakanlığı, Sanayi Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı hesabına) işil edip gelen mühendisler de 3467 sayılı kanuna tâbi olmamaktadırlar. Hattâ ve hattâ, Nafia Vekâletine bağlı olmakla beraber hükûmî şahsiyeti bulunan bir Umum Müdürlük hesabına yurtdışında hâçte tahsil edip gelen mühendisler de 3467 sayılı kanuna tâbi olmamaktadırlar. Tâki, İstanbul Teknik Üniversitesinden mezun olsunlar. Ulâsâ, 3467 sayılı kanun, münhasıran

a) İstanbul Teknik Üniversitesinden mezun olanlarla

b) Nafia Vekâleti hesabına ecnebî memleketlerden mezun olanlarla tadat etmiş olduğu için, netice itibarile, bu iki şartın dışında kalan diğer mühendisler farklı bir uameleye tâbi olmaktadır.

Görülmüyorki, Doktor, eczacı ve avukat gibi meslek mensupları ile hukuk yapmaksızın ve bizzat mühendisler arasında mukayese yapmak suretile de eşitsizlik hali baruz etmektedir. Binaenaleyh memleketimizin, mühendise fazla ziyacı olduğu şeklinde bir fikir mazeret dermeyanı da sağlamamaktadır. Zira, aynı mühendisliğin aynı ihtisas dalını, aynı bir bakanlık memleketin aynı üniversitesinde tahsil eden mühendislerden, Nafia Vekâleti hesabına okuyanlar 3467 sayılı kanuna tâbi olurken, di-

ğer vekâlet veya müesseseler hesabına okuyanlar tâbi olmamaktadır. Keza, İstanbul Teknik Üniversitesinden mezun olanla başka bir yerli teknik mektepten mezun olan arasında (diğer bütün şartlar aynı olduğu halde) mükellefiyetlerde eşitsizlik tatbik olunmaktadır.

Bu garip hallerin yegâne sebebi, 3467 sayılı kanunun, geçen 25 senelik müddet içinde hiç tadilat görmeksizin muhafaza edilmiş olmasında mündemiçtir.

Esasen, bu şekilde mukayese yollarına gitmeksizin de aynı neticelere varmak mümkündür. Şöyle ki: Devlet, tüccar değildir. Vatandaşlara istediği miktarda faiz veya ağır mükellefiyet yükleyemez. Bhusus, talebelere tahsil ve istikbâl temini, anayasanın 50/3. fıkrasında «Devlet, maddî imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, en yüksek öğrenim derecelerine kadar çıkmalarını sağlama amacıyla burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar» denmek suretile de devletin ana görevleri arasında sayılmıştır. Gerçekten anayasanın 2. maddesile «Sosyal» vasfı belirtilmiş olan devlete yakışan da budur. Nitekim son olarak çıkarılan 22 Ağustos 1961 tarih ve 351 No. lu «Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Kanunu» ile bu yola girilmiştir.

Esasen, çalışma hakkı gibi temel bir hak ve hürriyetin, bu şekilde tahdidine, anayasanın 11. maddesi muvacehesinde de cevaz verilemez.

II) 3467 sayılı Kanunun 4. maddesi şudur :

«Madde 4 — » ... Hizmet müddetlerini bitirmeden evvel vazifeden ayrılanlar Yüksek Mühendis veya Teknik okullarındaki tahsillerinin beher senesi için, o sene ücretli talebeden alınan mebalığın ve ecnebî memleketlerdeki tahsillerinin beher senesi için de kendilerine sarfedilen mebalığın 2 mislini def'aten ödemekle mükelleftirler. Bu tazminatın hesabında hizmet edilmiş olan seneler nazara alınmaz.»

NOT : Evvel emirde şu hususu açıklayalım ki, işbu maddede bahis konusu edilmiş olan «ücretli talebeden alınan mebalığ» yerine, «bizzat meccanî talebenin kendisine sarfedilen mebalığ» kaim olmuştur. Zira, «ücretli talebe alma» terkedilmiştir. Böylece mezkûr mad-

de, «meccanî talebeye sarfedilen mebalığın 2 misli» şekline gelmiştir. Mamafih, kabul etmek gerekir ki, bu şekil biraz daha insaflıdır. Zira, ücretli talebeden alınan mebalığ, bizzat meccanî talebenin kendisine sarfedilenden her zaman daha fazladır.)

Bu maddedeki «2 mislinin tediyesi şartı» mücerret olarak, anayasanın 2. maddesinde adı geçen Sosyal devlet vasfına aykırı olduğu gibi keza yukarıdaki izahlara binaen 11., 12/2., 41/2., 42/3., 42/4. ve 50/3. maddelerdeki esaslara da aykırıdır. Şöyle ki :

Genel olarak meccanî talebe mevzuunu tedvin etmiş olan 1237 sayılı (meccanî talebenin mecburî hizmetlerine dair kanun) un 2. maddesi, vazettiği genel kaidâ ile, sadece, «tahsil senelerindeki masraflar yükünü tediye mecbur» tutmuştur.

Keza 2777 sayılı (Siyasal Bilgiler Okulu hakkında kanun) un 4916 sayılı kanunla muaddel 4. maddesi, Siyasal Bilgiler Fakültesinde okuyan parasız yatılı talebenin mecburî hizmet borcu için şu hükümü koymuştur : «788 sayılı memurlar kanununun 2919 sayılı kanunla değiştirilen 64. maddesi bunlar hakkında da uygulanır.»

İşbu maddenin matufu olan memurlar kanununun muaddel 4. maddesi ise şudur :

«..... Tahsil müddetlerince kendilerine yapılan masrafı faiziyle birlikte ödemeye mecburdurlar.»

Esasen 2777 sayılı (Siyasal Bilgiler Okulu hakkında kanun) un mezkûr 4. maddesi, 4916 sayılı kanunla tadil edilmeden önce şöyle idi :

(2777/4 eski şekli - Okula alınan parasız yatılı talebeden, tahsilini bitirenlerin Finans (maliye) Bakanlığına ayrılan kısmı Finans bakanlığı emrinde ve diğerleri Hükûmetçe kendilerine gösterilen yerlerde ve işlerde, bu okulda geçirdikleri müddetin iki misli çalışmakla mükelleftir. Bu mükellefiyeti yapmayanlardan, tahsil masrafı yüzde elli fazlası ile, tahsili emval kanununa tevfikân tahsil olunur. Mecburî hizmetlerinin bir kısmını isteği ile yapmayanlardan, yapılmadıkları müddete düşen tahsil masrafı ve okuldan veya işyeriyle (memuriyetten) inzibatî sebeplerle

çıkarılanların dahi tahsil masrafları yukarıdaki esaslara göre alınır).

Maddedeki ağır mükellefiyetler ve ezciümle, «yüzde elli fazlasile tahsil» şartı antidemokratik görülerek 8.6.1946 tarihinde çıkarılan 4916 sayılı kanunla kaldırılmış ve madde şu şekle konmuştur:

(2777/4. muaddel yeni şekli — «..... İdari ve malî şubeleri bitirenler münhasıran ilgili bakanlıklar hizmetine, diğerleri, Hükümetçe belirtilecek görevlere alınırlar. 788 sayılı memurlar kanununun 2919 sayılı kanunla değiştirilen 64. maddesi bunlar hakkında da uygulanır. Okuldan isteği ile ayrılan veya inzibatî sebeplerle çıkarılan parasız yatılı öğrencilere yapılan tahsil giderleri faiziyle beraber kendilerine ödenilir.»

Görülüyorki, 1946 tarihinde bile kanun vaz'ı, yüzde elli fazlasını istemeyi fahiş bularak tazminat hususunda diğer müesseselerle tecanüsü temin etmek ve eşitsizliğe meydan vermemek için Memurlar Kanununun muaddel 64. maddesine atıfla, sadece masraf ve faizin istenmesi yolunu terviç etmiştir.

Eskiden anayasasında «Sosyal devlet» vasfı dahi yokken 2777 sayılı kanunun 4. maddesini bu şekilde tadil eden vaz'ı kanun, bugün «Sosyal devlet» vasfına rağmen 3467 sayılı kanunun 4. maddesile «yüzde yüz fazlasile tediye» yi nasıl isteyebilir

Bu mukayeseleri diğer bütün mektepler için de yapabiliriz ve görüyoruz ki, hepsi de, tecanüsü temin etmek ve eşitsizliğe meydan vermemek için, mükellefiyetleri Memurlar Kanununun işbu muaddel 64. maddesine raptetmekten ileriye geçmemişler ve hususî surette bir ağırlaştırmayı düşünmemişlerdir.

Meselâ, 4915 sayılı (Yüksek Denizcilik Okulu hakkında kanun) un 3. maddesi;

«Yüksek Denizcilik Okulunu parasız yatılı olarak bitirenlerin, mecburî hizmetleri hakkında 788 sayılı memurlar kanununun muaddel 64. maddesinin uygulanacağı» nı derpiş etmiştir.

Keza, 1416 sayılı (ecnebî memleketlere gönderilecek talebe hakkında kanun) un 19. maddesi de aynı esası koymuştur.:

«Geriye çağrılan talebe ile tahsillerini bitirerek 3 ay zarfında av-

det eylemeyen ve mecburî hizmetleri müddeti içinde istifa eden veya yahut memuriyetten ihraç cezasına uğrayanlar, Memurlar Kanununun 64. maddesine tevfikân tahsil masraflarını faizi ile beraber ödemeye mecburdurlar.»

Görülüyorki, Kanun Koyucu, döviz sarfederek okuttuğu talebeyi bile memurlar kanununun 64. maddesine raptetmiş, hususî ve ağır bir mükellefiyet koyarak eşitsizlik yaratmaktan titizlikle sakınmıştır. Burada şu sarih tenakuzu ve eşitsizlik halini de derhal belirtelim:

Yabancı memlekette Nafia Vekâleti hesabına olmaksızın mühendislik tahsil eden bir talebe, bu hususta genel kanun olan 1416 sayılı mezkûr kanuna göre, Memurin Kanununun 64. maddesine binaen masraflarını sadece «faizi ile beraber» öderken, aynı yabancı memleketin aynı mektebinde aynı tahsili, Nafia Vekâleti hesabına yapanlar 3467 sayılı kanununa tâbi olarak «yüzde yüz fazlasile ve def'aten tediye» şartına raptolunmuşlardır.

Halbuki, bu şekilde muhtelif vekâlet veya müesseseler hesabına olarak yabancı bir memlekette, aynı mektepte ve aynı tahsili yapanlar arasında, ne yaptıkları tahsil ve ne de onlara devletin arzettiği imkânlar ve şartlar bakımından hiç bir fark yoktur. Buna rağmen neticede mükellefiyetler farklı olmaktadır.

Hattâ, yabancı memlekette Nafia Vekâleti hesabına olmaksızın mühendislik tahsil eden bir talebe, bu tahsilini döviz sarfı ile yaptığı halde 1416 sayılı kanuna tâbi olarak masraflarını, sadece «faizi ile beraber» öderken, öte yandan, İstanbul Teknik Üniversitesinde okuyan talebe (döviz dahi sarfetmediği halde) 3467 sayılı kanuna binaen 2 misli ödemeye mecbur tutulmuştur. Bu açık tenakuz ve eşitsizliklerin sebebi, yukarıda da belirtildiği üzere, 3467 sayılı kanunun 19. maddesinde (1938 tarihi) mühendislik mevzularının münhasıran Nafia Vekâletine bağlı kalacağını zannedilmesi ve memleketimizde sadece yüksek mühendis mektebi ve teknik okulun mevcudiyeti sebebiyle, kanunun tadadî surette bunları istihdaf etmiş olmasıdır.

Böylece ecnebî memlekette mühendislik tahsil edenlerden Nafia

Vekâleti hesabına gidenlere nisbetle, başka vekâlet veya müessese hesabına gidenler farklı muamelelere maruz kaldığı gibi, İstanbul Teknik Üniversitesinden mezun olanlarla, diğer mektep ve üniversitelerden mezun olanlar arasında da eşitsizlikler tahaddüs etmektedir,

Hattâ daha garip bir tezahür de şudur:

Nafia Vekâletine bağlı olmakla beraber, hükmî şahsiyetli umum müdürlükler halinde taazzuv etmiş bulunan müesseseler, kendi kuruluş kanunlarının verdiği yetkiye binaen teknik eleman yetiştirmek için, yerli ve yabancı memlekette talebe okutmakta, fakat bu talebelere yükleyeceği mükellefiyetleri mukavele ile tesbit etmektedirler. Böylece, meselâ bir sene staj göndererek 20-30 bin lira sarfettiği kimseleri Nafia Vekâleti ne bağlı olan hükmî şahsiyetli bu umum müdürlükler (bin lira gibi pek cüz'î bir taahhüte raptederken, bizzat Nafia Vekâleti hesabına olarak aynı yerde aynı tahsili yapanlar iki misli olarak yani 40-60 bin lira gibi ağır mükellefiyete tâbi olmaktadırlar.

Netice olarak görülüyorki diğer meslek mensuplarıyla mukayese den sarfınazar edilse bile,, ağır mükellefiyete umumî olarak bütün mühendisler değil, sadece İstanbul Teknik Üniversitesi mezunları ile Nafia Vekâleti hesabına ecnet memleketlerde tahsil eden mühendisler maruz kalmaktadır. Zira 3467 sayılı kanun tadadî surette bunları istihdaf etmiştir. Böylece devletin parası ile ve tamamen aynı şekilde ve şartlar altında mühendislik tahsil edenler arasında da eşitsizlikler olmaktadır.

Bilindiği üzere bazı müesseselerin verdiği bursla okuyan talebelerin mecburî hizmetlerinden mütevelli tazminatla ilgili adli dâvalarda, mukaveleye konmuş bulundukları % 20-30 faiz şartını bile, mahkemeler «fahiş» bularak tenkis etmektedirler. Buna rağmen 3467 sayılı kanun mühendislere % 11 faiz yüklemektedir. Bu derece «fahiş» muamele devletten beklenez. Zira «Devlet, ahlâk fikrinin gerçekleşmesidir. (KELSEN)»

Esasen anayasamızın 2. maddesi «Türkiye Cumhuriyeti Sosyal bir Hukuk Devletidir» demektedir

% 100 faiz istemek sosyal devlet rüşfına uygun düşmez.

«Tazminatın, sadece masraf ve aize inhisar ettirilmesi halinde, alebeleri okutma külfetine devletin gitmeyeceği» ileri sürülemez. Zira, bu iş Sosyal devletin bir görevi olduğu gibi, esasen anayasasının 50/3. maddesi de bunu devletin örevi olarak açıkça söylemiştir:

«Anayasa 50/3 — Devlet, maddi mükânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, en yüksek öğrenim decelerine kadar çıkmalarını sağlama amacıyla burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar»

Nitekim, anayasanın bu emrini yerine getirmek için 22 Ağustos 961 tarih ve 351 No. lu (Resmî Gazete, No. 10887) «Yüksek öğrenim kredi ve yurtlar Kurumu kanunu» ısdar olunmuş ve ihdaş olunan 600 milyon lira sermayeli kurum vasıtasile talebelere geniş imânlar verilmiştir. İşbu kanunun 5. maddesi aynen şöyledir:

«Madde 15 — Öğrencilere verilen kredilerden faiz alınmaz. Anak krediden, öğrenciye ödeme sırasında % 3 ü geçmemek şartile masraf payı alınır.»

Keza işbu kanunun 16. maddesi e aynen şöyledir:

«Madde 16 — Öğrenci, borcunu, evam ettiği öğrenim müessesesinin normal öğrenim süresinin bitiminden 2 yıl sonra başlamak üzere, Kredi alınan müddetin 2misli zamanda aylık eşit taksitler halinde kuruma öder. Aldığı redinin tamamını, normal öğrenim süresinin bitiminden itibaren bir yıl içinde ödeyenlere borç miktarından % 15, 2 yıl içinde ödeyenlere % 10, üçüncü ve müteakip yıllar içinde taksitlerin geri kalan kısmının tamamını def'aten ödeyenlere % 5 indirme yapılır. Öğrenci, sağlık sebepleri dışında herhangi bir sebeple okuldan çıkarıldığı takdirde, okulla ilişkisinin keildiği tarihten bir yıl sonra başlamak üzere kredi aldığı müddet kadar zamanda borcunu aylık eşit taksitler halinde öder.»

Görülüyor ki, 351 No. lu işbu kanun, anayasanın lâfzına ve ruuna uygun bir sistem yaratmıştır. İvveleminde «mecburî hizmet» nefhumunu, anayasaya uygun görneyerek, sarfolunan paranın (hattâ

faizsiz olarak ve taksitli şekilde) tahsilinden başka bir şey istememıştır.

3467 sayılı kanunun 4. maddesinin bilhassa son fıkrası, anayasaya olduğu gibi üniversal hukuk prensiplerine de aykırıdır. Zira son fıkradaki; «tazminatın hesabında, hizmet edilmiş senelerin nazara alınmıyacağı» hükmü, Obligasyon hukukunun temel prensiplerini de yıkmaktadır. Filhakika 8 senelik mecburî hizmetin 7 sene 11 ayı tamamlansa bile, 1 aylık noksanlık için tazminat borcunun tamamı (yani bütün masrafın iki misli) eda edilmek icap ediyor. Halbuki, hukukun umumî prensiplerine göre, «alacaklının himayeye değer meşrû bir menfaati bahis mevzuu olmadıkça borçlu tarafından yapılacak kısmî tediyelerin kabulü ve mahsubun yapılması mecburîdir.»

Şu hale göre, mecburî hizmet müddetinin. Meselâ yarısını bitiren bir mühendisin, bakiye borcunu para olarak eda etmek istemesi halinde, (yani böyle bir kısmî tediyeye halinde) mahsubu reddetmek için devletin ne gibi himayeye değer meşrû bir menfaati olabilir? Bakiye müddet için istihdam edecek mühendis bulamıyacağını devlet iddia edemez. Zira, Devlet bulmak için her türlü kudret ve imkâna sahiptir. Esasen, böyle bir mühendisin, kanunda yazılı tam tazminatı tediyeye ederek ayrılması halini kabul ettiğine göre, gayenin «mühendis bulamamak» olmadığı tezahür etmektedir. Zira verilecek para tazminatının biraz fazla olması ile meselenin hallolacağı kabul edilmiş olmaktadır.

Gerçekten, eda edilen mecburî hizmet müddetinden mahsup yapılmamak şartı sadece ve münhasıran 3467 sayılı kanunda mevcuttur. Böylece 3467 sayılı kanunun dışında kalan mühendisler için mahsup yapılmaktadır. Diğer meslek mensuplarının mecburî hizmetlerini düzenleyen kanunlarda ise, mahsubun yapılacağı hususu alenen açıklanmış bulunmaktadır.

Esasen, mecburî hizmetli olup, devletin bizzat hükûmranlık ve hâkimiyet kudretini istimal eden (hâkim, savcı, Kanun Sözcüsü, emniyet ve idare amirleri v.s., gibi) diğer memurlar için müddet mahsubu halinde devletin, himayeye değer meşrû bir menfaati mevcut sa-

yılmadığı halde, öte yandan, umumiyetle devletin temşiyet fonksiyonlarında vazife gören mühendisler için böyle bir menfaatin mevcut sayılabilmesine hukukun mesağ olamaz. Zira devlet idaresi ve idare hukuku muvacehesinde, «bir kır bekçisinin rolü, Karabük Fabrikaları Umum Müdüründen daha önemli addolunur. (Prof. Süheyp Derbil)»

Hulâsa, «mahsup yapmama» şartı, hiçbir meslek mensubu için olmadığı gibi, mühendisler için de, sadece 3467 sayılı kanuna tâbi olan münendisler için mevcut olup, bu kanuna tâbi olmayan mühendisler için de yoktur. Böylece eşitsizlik ve üniversal hukuka aykırılık pek açıktır.

3467 sayılı kanunun 4. maddesinde adı geçen «def'aten ödeme» şartı da bir tazyikunsuru olarak göze çarpmaktadır. Diğer hiçbir emsal kanunda böyle bir şey olmadığı gibi, bilhassa 351 sayılı «Yüksek öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu kanunu» nun 16. maddesi muvacehesinde bu şart pek sert ve antisosyal görünmektedir. Filhakika 351 sayılı Kanunun 16. maddesi; mezuniyetten 2 sene sonra başlamak üzere ve kredi alınan müddetin 2 misli zaman içinde aylık taksitler halinde ödenmesini tevciz etmiştir. Meselâ bir Tıp fakültesi mezunu için, bu müddetin 2 x 6 = 12 sene olacağı ve taksit adedinin de 12 x 12 = 144 taksit olacağı tezahür etmektedir.

III) 3467 Sayılı Kanunun 5. maddesi şöyledir:

«Madde 5 — Bu kanuna göre, mecburî hizmeti tâbi olanlara, bu bu hizmetlerini bitirmeden veya bu hizmetten imtinaları taktirinde 4. maddede yazılı tazminatı ödmeden evvel diploma veya ruhsatnameleri verilmeyip Nafia Vekâletindeki sicil dosyalarında saklanır»

Mecburî hizmetli olan diğer meslek mensuplarından hiç birisi için böyle bir madde olmadığı gibi, bizzat mühendislerin de 3467 sayılı kanuna tâbi olmayanları için böyle bir madde yoktur. Zira maddede «bu kanuna göre mecburî hizmete tâbi olanlar» bahis konusu edilmiştir. Gerçekten mecburî hizmetli doktorlar, mülkiye mezunları, Orman ve Ziraat ve Kimya mü-

hendisleri ile 3467 sayılı kanuna tâbi olmayan mühendisler diplomalarını derhal aldıkları halde 3467 sayılı kanuna tâbi olan mühendisler alamamaktadırlar. Bu sebeple, mezkûr madde, bu şekilde eşitsizlik yaratmak hasebile anayasanın 12. maddesine aykırı olduğu gibi, keza anayasanın 11., 40., 41/2., 42/1., 42/4. ve 50/3. maddelerine de aykırıdır.

Anayasanın 42. maddesinin ilk fıkrası, «çalışma herkesin hakkı ve ödevidir» demektedir ve 40. maddesi de, «herkes dilediği alanda çalışma hürriyetine sahiptir. Kanun bu hürriyetleri, ancak kamu yararı amacıyla sınırlıyabilir» demektedir.

Şu hale göre, Çalışmak, bir mühendisin hakkı olmasına ve bir meslek sahibi kimsenin çalışmasından maksadın da «mesleğini icra etmek» demek olacağı tabii ve zarurî bulunmasına binaen, bir mühendisin, mühendislik mesleğini icra etmesi onun kanunî hakkıdır. Öte yandan, dünyanın her yerinde olduğu gibi bizde de, kamu düzeni mülâhazası ile, her meslek mensubu mesleğini icra ederken diploma veya ruhsatname ibrazına mecburdur. Aksi halde ceza kanunları ile tehdide maruzdur. Şu hale göre diploma veya ruhsatnamenin verilmemesi, çalışma hakkını fiilen sebederek, anayasaya aykırı olmaktadır. Ayrıca, anayasanın 42. maddesinin ilk fıkrasında, «çalışma herkesin hakkı ve ödevidir» dendiğine göre, 3467 sayılı kanunun 5. maddesi, diploma veya ruhsatnameyi hapsedmek suretile, ödevin yapılmasına da mâni olmaktadır.

3467 sayılı Kanunun işbu 5. maddesi, (Anayasanın 11. maddesi şöyle dursun) Üversel hukuk ve ahlâk prensiplerine de aykırıdır. Şöyle ki:

Bilindiği üzere, hapis hakkı, malî değeri olabilen (mameleki) men-kuller için bahis konusu olabilir. Zira, hapis hakkında maksat, borçluya eza ve ızdırap vermek ve onun işlerine sekte vurmak değil, gerekince onu satın, istihdaf olunan alacak meblağını tahsil etmektir. Yani hapsedilen şeyin neticede icra daireleri marifetile satılıp, borcun tasfiyesi mutasavverdir. Halbuki diploma veya ruhsatnamenin böyle bir neticeye gitmesine hukuken imkân yoktur.

Bu sebepledirki, Medenî Kanunun 865. maddesi şöyle demıştır: «mahiyetleri itibarile nakte (paraya) tahvili kabil olmayan şeyler üzerinde hapis hakkı kullanılamaz»

Hukukun bu kaidesinin, ahlâk kaidelerile pek yakın münasebeti olduğu muhakkaktır. Nitekim Medenî kanunun mezkûr 865. maddesini açıklayan müellif ve şarihler şöyle demektedirler:

«..... Bununla, medenî kanununumuz, meselâ, Hususî muhaberât, diploma, şahadetname, ehliyetname, hüviyet evrakı... ilh gibi evrak ve vesaik üzerinde hapis hakkının kullanılmasını önlemek suretiyle ahlâka aykırı yollara sapılabilmesine mâni olmuştur.» (Von Tuhr) (Dr. Wieland - Prof. Karafakı)

Nitekim 6085 sayılı Karayolları trafik kanununun 60/E. bendinde, «adli bir karar olmadıkça, şoför ve sürücülerin ehliyetnameleri muvakkaten dahi olsa alınmaz» denmiştir. Görülüyorki, suç teşkil eden fiil halinde dahi, (adli bir karar olmadıkça) ehliyetname hapsedilmemektedir.

Hakikaten bir kimsenin diğer bir kimsedeki alacağını tahsil maksadile, ona ait her türlü vesikayı hapsedmesine cevaz verilmiş olsa idi, (alacaklı için çok müessir bir tahsil vasıtası olmakla beraber) gerek borçlu ve gerekse mücerret insanlık haysiyeti bakımından utanç verici olurdu. Bu sebeple kanunlar gerek hapis hakkı ve gerekse icra ve infaz hukuku yönünden borçlunun mücerret insanlık haysiyetini korumaya azamî gayreti sarfetmiştir.

Nitekim, daha önce idama mahkûm edilmiş kimselerin dahi, haksız mal iktisabı ithamı ile haklarında açılan ceza dâvalarında bile (hatıra defteri, istiklâl madalyası v.s., gibi) nakte tahvili kabil olmayan şeylerin kaza mercilerince derhal iade edildiği malûmdur.

VI) 3467 Sayılı Kanunun 6. maddesi şöyledir:

«Madde 6—Yukarıdaki madde hükmüne göre diploma veya ruhsatnameyi hâmil olmadıkları halde san'atlarını yapanlar 50 liradan 500 liraya kadar ağır para cezasıyla ve tekerriürü halinde para cezasıyla beraber ayrıca 1 aydan 3 aya kadar

hapis cezasıyla cezalandırılırlar. Bunları istihdam eden hakiki veya hükmi şahıslar dahi 4. ncü maddede yazılı tazminatı bir misli fazlasile kendi üzerlerine almış olurlar.»

Bumadde ile, çalışma hak ve hürriyetinin gerek çalışan ve gerekse iş veren için ne derecede çığnemiş olduğu aşikârdır.

Gerçekten anayasanın 40. maddesi «Herkes, dilediği alanda çalışma hürriyetine sahiptir» dediği halde, bu maddeye göre bir mühendis, bizzat ihraz etmiş olduğu diplomasına rağmen, mühendislik alanında çalışmaktan men edilmiş olmaktadır. Zira, devlete karşı bir tazminat borcu olması hasebile diplomasını alamamakta ve binnetice diplomasız görünmek sebeble de, mesleğini icradan ceza tehdidi altında men edilmektedir.

Diyebiliriz ki, tamamen icra hukukunu veyahut amme alacaklarını kanununu alâkadar etmesi gereken bir alacak takibinden dolayı bu şekilde ceza hukukunun harekete geçirilmiş olması Roma hukukundan beri görülmüş şey değildir.

Mezkûr madde, mühendis için (sırf mühendislik mesleğini icra etmiş olmasından dolayı) 3 aya kadar hapis ve 500 liraya kadar ağır para cezası derpiş ederken, onu yanında çalıştıran «işveren» için de bir tehdit ve mükellefiyet yüklemektedir. Mühendisi yanında çalıştıran bir özel teşebbüs müessesesi ise, ona böyle bir mükellefiyet yüklemeye ve bu suretle onu, devletin bir tazminat alacağının takibinde vasıta olarak kullanmayı, kimsenin hakkı olmamak icap eder. Zira bu hal anayasadaki çalışma hürriyetine aykırı olur.

Öte yandan, mühendis çalıştıran bir kamu müessesesi ise, böyl bir tehdit, hem anayasaya aykırı olur hem de manasız olur. Manasız olur; zira, mükellefiyet olaral konan «bir misli fazlasile tediyen devletin hazinesinden beslenen bir kamu müessesesinin bütçesinde alınıp tekrar hazineye gidecekti» Anayasaya aykırı olur; Zira, anayasanın 58. maddesine göre, «he türk, kamu hizmetlerine girme hakına sahiptir. Hizmete alınmadı; ödevin gerektirdiği niteliklerde başka hiç bir ayırım gözetilmez. Şu hale göre, ödevin gerektirdiği

nitelikle asla ilgisi olmayan bir hususun (mecburî hizmet borçlusu olmak gibi bir niteliğin) rol oynamasına cevaz verilmez.

Şu hale göre işbu madde de anayasanın 10., 11., 12., 40., 41., 42., ve 58. maddelerine aykırı olmaktadır.

V) 3467 sayılı Kanunun 7. maddesi şöyledir :

«Madde 7—Birinci maddede yazılı okul ve müesseselerde devlet hesabına tahsil veya stajda iken sıhhi sebeplerden başka herhangi bir sebeple tahsil ve stajlarını terketenler veya tahsil ve stajlarına ekâletçe nihayet verilenler veya iktisadî sebepler dolayısıyla devlet hesabına okumak hakkından nahrım edilenler, devletin kendileri için yaptığı masraflara mukabil olmak üzere 4. ncü maddede yazılı esaslara göre tahakkuk ettilecek tazminatı ödemeye mecburlardır»

Bu madde, 3467 sayılı kanunun ısdarı tarihinde, mühendislerin ne derecede tazyik altında tutulmak istendiğini, onları, hattâ mektep ağıdına iken dahi tehdit altında utmaya ne derecede önem verilmiş olduğunu açıkça ifade etmektedir. Zira, henüz mektep çağında iken dahi, (sıhhi sebep hariç) er ne sebeple olursa olsun, tahvilin ikmal edilememesi hali, 4. ncü maddedeki 2 misli tazminat müeyyidesile tehdit edilmektedir.

Halbuki, diğer mekteplerde okuyanlarla ilgili kanunlar bu gibi allerde, sadece «kendilerine yapılmış masraflar alınır» demektir. İleselâ 4486 sayılı (Teknik ziraat kulları Kanunu) nun 7. maddesi, sıhhi zaruret olmaksızın herhangi bir surette okuldan ayrılan talebenin, okulda bulunduğu zaman için e payına düşen masraf, kendisinin veya velisi veya vasisinden alırs» demektir. Keza 4915 sayılı Yüksek Denizcilik Okulu hakkında kanun) un 3. maddesi; «parasız atılı öğrencilerden, istekleri ile sıldan ayrılanlarla, inzibatî sebeplerle çıkarılanlara, kendileri için ıpılan tahsil giderleri faizi ile rlikte ödetilir» demektir. Keza 2777 sayılı (Siyasal Bilgiler Okulu Kanunu) nun 4916 sayılı kanunmuaddel 4. maddesinde; «Okuln isteği ile ayrılan veya inzibasebeplerle çıkarılan parasız ya-

tılı öğrencilere yapılan tahsil giderleri faizi ile birlikte kendilerine ödetilir» demektir. Bu misalleri, emsal bütün kanunlarda gösterebiliriz.

Görülüyor ki, emsal bütün kanunlarda, okuldan isteği ile ayrılanlardan ve hattâ inzibatî surette ihraç edilenlerden, sadece masrafın kendisi istendiği halde 3467 sayılı kanunun 7. maddesi (sıhhi zaruret hariç) hertürlü terk ve ayrılma hallerinde dahi 2 misli tazminat istemektedir. Hattâ bu tazminatın tediyesini 4. ncü maddeye atfedilediğinden, tediyeyi de böylece «def'aten» istemektedir.

Böylece, meselâ, bir Siyasal Bilgiler Fakültesine, diğeri, Yüksek Denizcilik Okuluna, birdiğeri de mühendis mektebine (Teknik Üniversiteye) devam eden 3 talebe, devletten aynı şekilde burs almış veya meccanî okumuş olsa ve mekteblerini bitiremeden 2 sene her üçü de, tahsillerini terketmiş olsalar, netice itibarile her bir talebenin devlet hazinesine iras ettikleri malî zarar aynı olduğu halde içlerinden mühendislik tahsiline çabalamış olan, masrafın iki mislini def'aten tazminle, diğerleri ise sadece masrafın tazminî ile takibe maruz kalmaktadır.

Devlet Hazinesinin muayyen bir parası çarçur edilmişse, netice itibarile onun tazmininde para miktarı rol oynayabilir. Parayı çarçur edenlerin mesleğine veya tahsil ne'vine göre bir kıstas koymak hukuk mantiğı ile telif edilemez. Aksi halde anayasanın 12. maddesine rağmen eşitsizlik yapılmış olur. Keza anayasanın 50/3. maddesine de aykırılık olmuş olur.

C) NETİCE

Netice olarak görülüyor ki, 3467 sayılı kanunun, bu kanuna tâbi mühendisleri mektep çağından itibaren ağır bir tazyik ve tehdit altında tutmak istediği gün gibi aşîkârdır. Eğer, «mühendislik mesleğinin, tatbikatta ve memleketimizde kazanç imkânları olduğu, binaenaleyh bu avantajlarına mukabil ağır mükellefiyetlere de katlanılması makuldür» şeklinde sathî ve avamî bir düşünüş mevcutsa, evvel emirde böyle bir düşünüş hukukî değildir. Zira, Anayasa meslekler yönünden bu şekilde bir tefrik yapmamış, herkes dilediği mektebe girebilme, dilediği işte çalış-

bilme bakımından eşit şartlara tâbi kılınmıştır. Kazanç, herkesin kendi emeğinin neticesi olup, kazancın mükellefiyeti; sadece vergi vermekten ibarettir. Yani fazla kazanma imkânının mevcudiyeti sebep gösterilerek insan hak ve hürriyetlerinin özü zedelenemez.

Esasında mühendislik sahasında kazanç imkânlarının ancak müteahhitlik yapmak suretiyle mümkün olduğu ve müteahhitlerin de büyük ekseriyetinin mühendis olmayıp yanlarında mühendis çalıştıran kimseler olduğu, zira müteahhitlik için mühendis olmak mecburiyeti bulunmadığı düşünülürse, mezkûr avamî düşünüşün, hakikatlere de uymadığı tezahür eder.

Hele, devlet hizmetinde çalışan mühendisler için kazanç imkânlarının ne derecede tahdit edilmiş olduğunu anlamak için 3458 sayılı (mühendislik ve mimarlık hakkında kanun) un 9. maddesine bir göz atmak kâfidir.

«3458 madde 9—Devlet dairé ve müesseseleriyle belediye hizmetlerinde bulunan yüksek mühendis, yüksek mimar, mühendis, mimar ve fen memurları, çalışma saatleri dışında bile olsa ücretli veya ücretsiz hususî surette sanatlarını icra edemezler»

3467 sayılı kanunla hemen hemen aynı tarihlerde ısdar olunmuş bulunan işbu 3458 sayılı kanun da, devlet hizmetinde çalışan mühendis ve mimarların sıkı surette kayıtlamayı istihdaf etmektedir.

Halbuki, öte yandan, meselâ 1219 sayılı (Tababet ve Şuabatı san'atlarının tarzı icrasına dair) kanun, mecburî hizmeti olan ve hattâ askerî sınıftan olan doktorları bile muayenehane açıp, san'atlarını icraya mezun kılmıştır. Görülüyor ki, «fazla kazanç imkânının mevcudiyeti fikri» hukukî olmadığı gibi realitelere de uygun değildir.

Eğer, diğer mesleklerle mukayeseyle cevaz verilmeyerek; «diğer meslekler için daha hafif mükellefiyetlerin olması, mühendislere daha ağır mükellefiyet tahmiline mani değildir» şeklinde düşünmek isteyenler mevcut ise, buna şöyle cevap verilebilir: Ağır mükellefiyet, bütün mühendislere değil, sadece 3467 sayılı kanuna tâbi bulunan mühendislerdir. Bu sebeple bizat mühendisler arasında da eşitsizlik olmaktadır.

Yukarıda da belirtildiği üzere, 3467 sayılı kanunun ısdarı sırasında (1938 tarihi) mühendis yetiştiren müesseseler olarak sadece kanunda adı geçen mekteplerin olması ve gerek mühendis yetiştirilmesi ve gerekse mühendislik faaliyetlerinin münhasıran Nafia Vekâletine raptedilmiş olması hasebile kanundaki maddelerin bu şekilde tadadî olarak tedvin olunmuş bulunması karşısında garip neticeler hasıl olmaktadır. Zira kanunda 25 nedenenberi hiçbir tadilât yapılmamıştır. Ve böylece, günümüzün değişen şartları muvacehesinde tecanüs temin olunamamaktadır. Nitekim kanunun ısdarı tarihinde yegâne mühendis yetiştiren müesseseler olarak kanunun istihdaf ettiği mektepler mevcut iken, bu gün diğer mekteplerin yetiştirdiği mühendislerin adedi gittikçe arttığı halde, 3467 sayılı kanunun tadil edilmemesi, mükellefiyetin mühendislerin büyük ekseriyetine de-ğil, fakat küçük bir camiasına has-redilmesi neticesini doğurmak suretile de esas gayesinden uzak kalmaktadır. Şunu da belirtelim ki; hatırlanacağı veçhile, 1950-1951 yıllarında, antidemokratik kanunları elemek üzere toplanan bir komisyon, 3467 sayılı kanunun, antidemokratik kanunlar içinde en fazla göze batanlardan olarak bulmuş ve kaldırılacağı hususu gazetelerde de yayınlanmıştı. Fakat bilâhare her nedense bundan vazgeçilmiştir.

Eğer o zaman, memlekette mühendis azlığı sebeble böyle bir kanunun tazyik unsurlarından faydalanma yoluna devam edilmiş idiyse, bugün için bu yola gitmeye hukuken imkân yoktur. Kanunların anayasa muvacehesindeki kontrolü ile vazifelî anayasa mahkemesi artık kurulmuştur. Zira böyle bir zaruret halinde dahi, anayasaya aykırı olan bir kanunu kazaî merciler haklı göremez. Aksi halde kazaî mercileri siyaset sahasına girmiş olurlar. Anayasaya hürmet ve riayet, iş yapmaktan önce gelen bir şarttır. Zira, Anayasanın 11. maddesi; «kanun, kamu yararı, genel ahlâk, kamu düzeni sosyal adalet ve millî güvenlik gibi sebeplerle de olsa bir hakkın ve hürriyetin özüne dokunulamaz demıştır. Öte yandan bir temsilîyet faaliyetinin bu gibi mefhumlarla ilgisi dahi olamayacağı da malumdur.

Çağımızda, demokratik rejimler,

«Hauriou» nun müessesecilik nazariyesine istinat etmektedir. Her organ; kendine mevdu işleri, yapmakta ve yetkilerini tecavüz etmemeyi esas prensip olarak kabul etmektedir. Bu sebeple demokratik rejimlerde, devlet idaresinde başarı (teşbih caizse) «yumurta yarışı» na benzemektedir. (Yumurtayı, ağzınızda tuttuğunuz kaşık içine koyup hedefe kadar götüreceksiniz. Hedefe daha çabuk kavuşmak başarıdır. Fakat yumurtayı düşürüp kırmamak şartile...) Bu sebeple teşriî organın başarısı anayasaya aykırı olmamak şartile hedefe varabilen kanunlar tedvininden ibaret olduğu gibi, icra organının başarısı da, gerek anayasaya ve gerekse kanunlara aykırı olmamak şartile, tanzimî tasarruflarda bulunabilmekten ibarettir. Kanunların veya tanzimî tasarrufların faydalılığı, onların anayasaya aykırılığı mazer gösteremez. Yani yumurtayı düşürerek hedefe varmak nasıl yarışçıyı elimine olmaktan kurtaramazsa, anayasaya aykırı kanun ve tasarruflarla iş görmek te başarı sayılamaz.

Kazaî mercilerin vazifesi, (yumurtanın kırılıp kırılmadığının kontrolü gibi) sırf hukukî bir tefekkürle, aykırılığın mevcut olup olmadıği şeklinde bir kanunîyet kontrolüdür. Neticenin faydalılığı vesaire gibi mütalâalar, kazaî mercilerinin yetkisi dışında kalan ve onların faaliyetine yabancı olan siyaset sahasıdır.

Gerçekten anayasa mahkemesinin 10.12.1962 tarih ve Esas No. 1962/198 Karar No. 1962/111 sayılı bir kararı ile ilgili olarak şu satırları görüyoruz:

«Yargı mercileri bir kanunun anayasaya aykırılığı iddiasını inceleyen yalnız ve ancak kanunilik denetimi yapmak zorundadır. Anayasaya aykırılığı zahir olan bir kanun veya Hükmü, halin icabına uygun olduğu bakımından ele aldığı takdirde yetkisinin sınırlarını aşmış ve siyasi sahaya girmiş olur.

İşte bu sebepledir ki, anayasa vazı bir kanunun iptali ile kamu düzeninde husule gelecek olan boşluğu doldurmak gereğini nazarı itibare alarak icabeden tedbirleri itihaz etmek hususunda yasama organına vakit bırakmak maksadile, anayasanın 152. maddesinde mahkeme kararlarının yürürlüğe gireceği tarihi 6 ayı geçmemek üzere geciktirmek yetkisini mahkemeye vermiş ve anayasa mahkemesi kuru-

luşu ve yargılama usulleri hakkındaki 22.4.1962 tarihli ve 44 sayılı kanunun 50. maddesi de, bir kanunun veya kanunî bir hükmün iptali halinde kamu düzeninde vukua gelecek boşluğu doldurmak için anayasa mahkemesinin, yasama meclisleri başkanları ile Başbakanlığı durumdan haberdar edeceğin hükme bağlamıştır. (Resmî Gazete Sayı: 11316 Sayfa 9735)»

Sırası gelmişken, demokrasilerdeki işbu müessesecilik prensibi ile ilgili olarak şu fikrayı nakletmekte fayda vardır:

Bir gün Londrada ihtilâl çıkar. İhtilâlcilerin bir kısmı Kraliyet Sarayına yürüyelim, diğer bir kısmı da Parlâmentoya yürüyelim diye bağışmakta ve dört yol ağzındaki trafiği tıkamış bulunmaktadırlar. Nereye gidecekleri hususunda kat'i karar veremeyip, trafiği tıkayan ihtilâlcilere hitaben, trafik polisi sert bir düdük çalarak:

— Efendiler, der, parlâmentoya yürümek isteyenler bu taraftan yürüsün; Saraya yürümek isteyenler şu taraftan»

Polisin yanına yaklaşan bir yabancısı sorar: «Yahu sen nasıl polissin, ihtilâlcilere yol gösteriyorsun»

Polisin cevabı kısa ve sarıhtır:

— Ben, trafik polisiyim, vazifem trafiği düzenlemektir. Parlâmentoda veya sarayda öteki işlerle vazifeli kimseler mevcuttur.

Netice olarak diyebiliriz ki, mecburî hizmetle ilgili esasları düzenleyen umumî kanun ve maddeler mevcut iken 3467 sayılı kanunla mühendislere ayrı ve hususî surette ağır mükellefiyetler yüklemeye ne lüzum ve ne de hukukî mesâğ vardır. Üstelik 25 senelik eskime neticesinde mühendislerin tamamını değil, sadece İstanbul Teknik Üniversitesi ile Nafia Vekâleti hesabına ecnebî memleketlerde mühendislik tahsil edenleri kapsayıp diğer mühendislere şâmil olmayan işbu kanun, bizzat mühendisler arasında da eşitsizlik yaratmakta manasız ve garip neticeler tevtil etmektedir.

Aslında Kanunun tümü anayasaya aykırı olup, anayasanın 2, 10, 11, 12, 40, 41, 42, 50 ve 58. maddelerinin sarahati muvacehesinde toptan iptali icap eder.

Kanunun bazı maddeleri, sadece anayasaya değil, super constitutional hukuk esaslarına da aykırıdır.

(Baştarafı 2. sayfada)

Hizmet guruplaşmaları mevzuu, hizmet mevkilerinin sınıflandırılması meselesini ortaya çıkarmaktadır. Bu da ayrı bir ihtisas işidir. Daha ziyade organizasyon ve metot uzmanlarının çalışma sahaları içinde mütalâa edilmesi lâzım gelir.

Genel olarak bir idarede çalışanların beş gurup altında toplandığı kabul olunur.

- 1) Genel idarecilik hizmeti ifa edenler
- 2) İcracılar
- 3) Meslekî ve teknik hizmet mensupları
- 4) Alelûmum yazı ve büro işleri görenler
- 5) Usta ve işçiler gibi el hizmetleri ifa edenler biraz önce de şaret edildiği gibi bu beş çeşit hizmet gurubu kendi aralarında da muhtelif resmî derecelendirmeye tabi tutulabilir.

Ana hatları ile belirtmek gerekirse;

Umumî idarecilik hizmeti ifa edenler; bir idarenin genel idaresinden sorumlu olan şahıslardır.

Müşteşarlar ve genel müdürler ve bu gibi hizmetlere denk işler görenler bu guruba girerler.

İdarî fonksiyon dediğimiz ve idarenin umumuna şamil işlemleri ihtiva eden faaliyetler en çok bu gurup mensuplarının vakitlerini alır.

Bu gurup mensuplarının yasa organlarıyla teması vardır. Yürütme organı ile istişari mahiyette fikir teatisinde bulunabilirler. Kanunları tefsir edebilirler. Asrımızdaki sosyal ve ekonomik inkişaf lar dolayısıyla bilhassa sosyoloğ ve psikoloğ idareciler olmak zorundadırlar. İkinci gurup mensupları; icracılardır. Bir idarenin (teşkilâtın) bir kısmının, idaresinden sorumlu olan şahıslar bu guruba girerler. Genel olarak alınan karar ve verilen emirleri icra ederler. Muhtelif bölge müdürlerini bu gurupta mütalâa etmek gerekir.

Üçüncü gurup mensupları; idarede, mimarlık, mühendislik, dokütorluk, avukatlık, kimyagerlik gibi daha ziyade meslekî ve teknik fa-

aliyet gösteren şahıslar olup, umumiyetle masraflı bir tahsil görmüş ve iyi yetişmiş elemanlardır. İdarelerinin dayanak noktalarını teşkil ederler. Ayrıca, gayri resmî statüleri de yüksek olduğundan istihdamları ihtimam ister. Dördüncü ve beşinci guruplar idarelerde işin mahiyeti ve istihdam prensiplerine göre en kesif gurupları teşkil ederler. Bazı idarelerde dördüncü guruptaki, bazılarında da beşinci guruptaki personel oldukça büyük bir yekûn tutar. İdarenin işlerini kuvveden fiile çıkarmakta görev almış bulunan dördüncü ve beşinci guruptaki elemanların çalışmaları çok iyi organize edilmiş olmalıdır. İşlerin yürütülebilmesi için bazı yeni fikirlerin muhite ve tatbik kabiliyetine göre tecrübesinde fayda vardır.

Filhakika İdare, hizmetini ifa ederken daha ziyade dördüncü ve beşinci gurup elemanları vasıtasıyla dış âlemle temas kuran, bu elemanların davranışları dış âlemde idare hakkında iyi veya kötü hükümlerin verilmesinde büyük rol oynar. Eğer bu personel durumlarından memnun değillerse bu memnuniyetsizlikleri temas ettikleri topluma da yayılacak ve genel bir memnuniyetsizliğe yol açacaktır. Bir teşkilâtın genel idarecilerinin ve icracıların bu durumu da nazarı dikkate alarak; nerede hangi tip elemanın istihdam edilmesi gerektiği hususunda titiz davranmaları daima faydalı olacaktır.

Her toplulukta, aynı işleri görmekle beraber, o topluluğun, kendisine verdiği bir kıymet hükmünü ifade eden, statü değeri yüksek elemanlar mevcuttur. Bu elemanlar adeta o topluluk için lider durumundadırlar. Bu tip kimselerin araştırılarak, daha mühim işlere getirilmeleri iyi bir davranış olur.

İcracı ve idarecileri ilgilendiren mühim bir kaç hususun daha tekrarında fayda vardır; personelden randıman alınamaması meselesi ile personelin vaktinin çoğunun boş geçmesi; takdir olunur ki ay-

rı ayrı şeylerdir. Birincisinde tâyin ve eğitimin rolü ikincisinde ise iş hacminin rolü mühimdir.

Genel olarak bir personelden istenen randıman alınamıyorsa iki husus akla gelebilir. Ya tâyin hatalı yapılmıştır veya personelde eğitim noksanı mevcuttur.

Hal çaresi; tâyinin değiştirilmesi veya böyle bir hal mevcut değilse personelin eğitimine önem verilmesidir.

Zaman zaman pek çok şikâyetlere sebep olan vakit israfı; daha ziyade personelin boş vakitlerine inhisar etmektedir. Bu arada in-safsızca yapılmakta olan tenkitler umumiyetle ilmi bir zaviyeden uzaktır.

Şunu belirtmek yerinde olur ki; bir idarede personel üç çeşit iş hacmine göre istihdam olunabilir. Maksimum iş hacmi, ortalama iş hacmi, minimum iş hacmi. Maksimum iş hacmine göre istihdam olunan personelin vaktinin çoğu boş geçer. Ortalama iş hacmine göre istihdamda ise personelin ekseri vakti boştur. Minimum iş hacmine göre istihdamda personel çoğu zaman fazla mesai yapmak zorunda kalır. İdareci ve icracılarca halli gereken mühim işler meyanında, boş vakitlerin, idare ve personel menfaatleri ile de birleştirilerek değerlendirilmesi zikredilebilir.

Türkiye'de İnşaat İşlerinde Demir Sarfiyatı
(Baştarafı 41. sayfada)

b) İmalâthane, spor salonu ve diğer mühendislik yapılarında betonarme inşaatın tatbiki,

c) Betonarme inşaatda hafif ve manivela kolu büyük taşıyıcı sistemlerin teşkili ile demir sarfiyatının azaltılması,

d) Beton çeliği 3 b gibi yüksek mukavemetli ve yüksek ade-ranslı çelik kullanılmasıdır.

Bu tedbirler layikiyle alınabil-diği takdirde senede takriben 5 ilâ 10 milyon dolarlık bir döviz tasarrufu yapıldığı gibi demir kullanan diğer sanayi sahalarının geliş-mesi imkânı sağlanır ve bu yön-den de döviz tasarrufu temin edil-ir.

Bu sayının 41 - 56 sahifeleri ŞARK MATBAASI'nda dizilmiş ve basılmıştır.